

Lukács Edit: *A nonprofit szervezetek magyarországi kialakulásának és jogi szabályzásának jellegzetességei*

In: Gubik, Andrea (szerk.) VI. Nemzetközi Konferencia a közgazdász képzés megkezdésének 20. évfordulója alkalmából. 2. kötet

Miskolc, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, (2007) pp. 322-329

A NONPROFIT SZERVEZETEK MAGYARORSZÁGI KIALAKULÁSÁNAK ÉS JOGI SZABÁLYOZÁSÁNAK JELLEGZETESSÉGEI

Lukács Edit

Egyetemi adjunktus

Miskolci Egyetem Gazdálkodástani Intézet

BEVEZETÉS

A nonprofit szervezetek a tevékenységüket elsődlegesen nem nyereség elérése céljából végző szervezetek összefoglaló elnevezése. Magyarországon a rendszerváltás óta - meglehetősen szerteágazó, sokszor nehezen átlátható jogi szabályozás jellemző. A jogi szabályozás az 1997. évi CLVI. törvény megalkotásában csúcsosodott ki. Ez a törvény azonban csak arról rendelkezik, hogy mely szervezetek és hogyan kaphatnak közhasznú, illetve kiemelten közhasznú minősítést, az egyes nonprofit szervezetekre vonatkozó rendelkezések a különböző jogszabályokban - jórészt a Polgári Törvénykönyvben - elszórva kaptak helyet. Az ilyen szervezetek közös, egységes szabályozása az őket érintő adó-, illeték-, járulék-, vám- illetve számviteli jogszabályok tekintetében is várat magára. Pedig a nonprofit szervezetek számossága és tevékenységének sokszínűsége indokolná az egységes szerkezetbe foglalt, áttekinthető szabályozás meglétét.

A nonprofit szervezetek legfőbb közös jellemzője, hogy nem lehet elsődleges céljuk a haszonszerzés céljából végzett rendszeres gazdasági tevékenység, olyan jogos társadalmi igényeket kell kielégíteniük, amelyeket az állam nem, vagy csak részben vállal fel.

Az 1990-es évek gazdasági és társadalmi átalakulása és fejlődése számos nehézséggel járt. Ezen időszak egyik sikertörténete a nonprofit szektor újjászületése és dinamikus fejlődése. A KSH adatai szerint a 2003-as évben 53.022 szervezet működött Magyarországon, ennek 40 %-a (21.216 szervezet) alapítványi formában, 31.806 pedig társas nonprofit szervezetként. Az alapítványok 60 %-a három tevékenységi területhez, oktatáshoz (32 %), szociális ellátáshoz (15 %) és kultúrához (14 %) köthető.

A számok is azt mutatják, hogy egyre jelentősebb gazdasági szereplők a nonprofit szervezetek. Ezt felismerve a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar a 2006 őszi indított alapképzésében, harmad éves közgazdász hallgatók oktatásába már be fogja építeni önálló tantárgyként a Nonprofit szervezetek gazdálkodása című tárgyat. A tanulmány e tantárgy előkészítő tanulmánya.

1. Fogalmi zűrzavar vagy rend a nonprofit szervezetek körül

Kevés olyan sokféleképpen értelmezett jelentésű szava van a kilencvenes évek Magyarországnak, mint a nonprofit jelző. Használjuk egyes szervezetek, főleg alapítványok és egyesületek jelölésére, bizonyos alapértékek és mentalitások gyűjtőfogalmaként, valamint veszteséges vállalkozások jelzőjeként is. Amikor a nonprofit

szektorról beszélünk, vagy olvasunk, legtöbbször tudni véljük, mit értsünk alatta. A bizonytalanok kedvéért foglaljuk össze az ismert és kevésbé ismert értelmezéseket. A nonprofit szektor és a civil társadalom fogalmi lehatárolása azért is nehézkes, mert a külföldi szakirodalomban is számos elnevezéssel találkozunk.

„Az **angolszász nyelvterület elnevezései** Nagy-Britanniában a következők: *voluntary sector* (önkéntes, öntevékeny szektor), *charities* (jótékony szervezetek), *non-governmental organisations* (nem kormányzati szervezetek), *non-statutory organisations* (nem hivatalos szervezetek), *nonprofit sector* (nonprofit szektor), míg az Egyesült Államokban az alábbi elnevezések használatosak: *nonprofit ssector* (nonprofit szektor), *third sector* (harmadik szektor), *independent sector* (független szektor), *voluntary sector* (önkéntes, öntevékeny szektor), *tax-exempt sector* (adómentes szektor), *philanthropic sector* (jótékonyági szektor).

A **német nyelvterületen** (Ausztria, Németország, Svájc) a következő elnevezések az alábbi tartalmakat fedik: *Vereins- und Verbandswesen* (egyesületi és szövetségi tevékenység), *Stiftungen* (alapítványok), *Gemeinwirtschaft* (közszolgáltató gazdaság), *Nicht-Erwerbsektor* (nem üzleti szektor), *gemeinnütziger Sektor* (közhasznú szektor).

Francia nyelvterületen a *l'économie sociale* (társadalmi gazdaság) vagy a *le sector á but non lucratif* (nem profit célú szektor), és a *le sector sans but lucratif* (profit nélküli szektor).

Az **olasz nyelvterületen** pedig a *volontariato* (öntevékenységi), *associanismo* (egyesületi mozgalom), *terzo settore* (harmadik szektor) elnevezéseket használják.”¹

A felsorolt fogalmak is mutatják a nonprofit szektor sokszínűségét, megvizsgálva egy-egy fogalmat látható, hogy az nem fedi le a szektor egészét, egy fogalom csupán egy részterületre vonatkoztatható. A magyar gyakorlatban is eltérő a szakmai, a tudományos, jogi és statisztikai értelmezés.

1. táblázat: A nonprofit szervezetek értelmezése jogi, szakmai és statisztikai szempontból

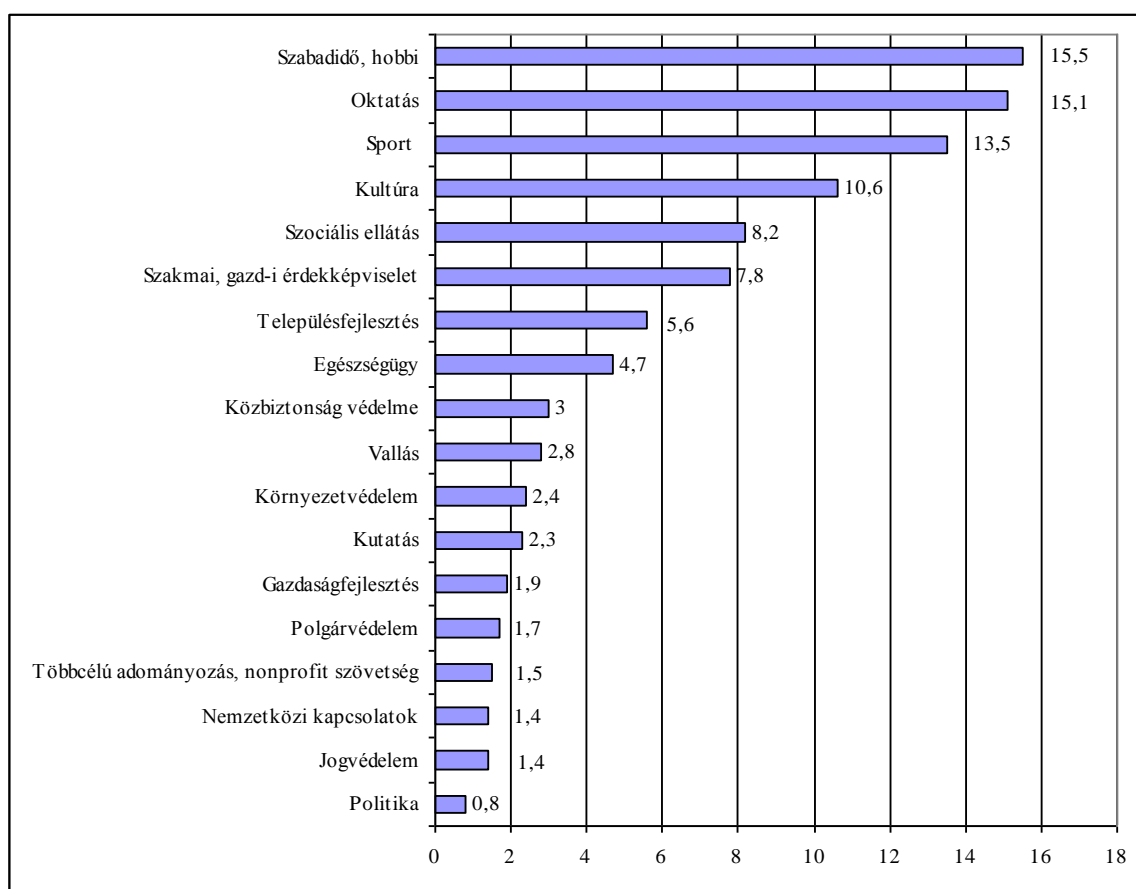
	JOGI ISMÉRVEK	SZAKMAI, TUDOMÁNYOS DEFINÍCIÓ	STATISZTIKAI DEFINÍCIÓ
KRITÉRIUMOK	Minden nem profit célú szervezet, amely ugyanakkor nem költségvetési gazdálkodást folytató intézmény és amelyet a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseivel összhangban önálló jogi személyként jegyeztek be.	Nem elsősorban profitszerzési célok által vezérelt szervezetek, magán, azaz nem állami szervezetek, amelyek egy bizonyos fajta intézményesültséggel rendelkeznek és az öngazdálkodás, valamint az önkéntesség legalább egy minimális szintje jellemzi őket.	
SZERVEZETI BESOROLÁS	Alapítvány Közalapítvány Köztisztviselői Köztisztviselői társaság, önkéntes kölcsönös biztosítópénztár, az egyesületi törvény hatálya alá tartozó társadalmi szervezetek (egyesület,	Alapítvány Közalapítvány Köztisztviselői Köztisztviselői társaság Egyesület Szakszervezet Szakmai, munkáltatói érdekképviselet	Alapítvány Közalapítvány Köztisztviselői Köztisztviselői társaság Egyesület Szakszervezet Szakmai, munkáltatói érdekképviselet

¹ Bartal Anna Mária (2005.) 11-12. oldal

	szakszervezet, szakmai, munkáltatói érdekképviselő, pártok, illetve egyházak)		
NYILVÁNTARTÁS	Bírószági nyilvántartás	-----	Statisztikai nyilvántartás

A nonprofit szervezetek klasszikus definíciója (Bartal 2005): „Azok a szervezetek, amelyeknek rendeltetése, hogy források begyűjtésével finanszírozott programjaik révén javítsák a társadalmi jólétet. Nem céljuk a profit tulajdonosaik vagy tagjaik számára, de alkalmazhatnak fizetett állományt, és önkénteseket.” Modern definíció más tulajdonságot emel ki: A nonprofit szervezetek célja „Kielégíteni azt a társadalmi igényt, amellyel az üzleti és a közszféra nem foglalkozik. Egyben kontrollálva is azok működését csökkenteni az általuk okozott károkat.”

1. ábra A magyar nonprofit szervezetek megoszlása tevékenység szerint 2002. (%)

Forrás: Nonprofit gazdaságtan 2004 Előadó: Nárai Márta - <http://www.sze.hu/rt/rt02-5.rtf>

2. A nonprofit szektor kialakulása Magyarországon

Bár nonprofit szervezetekről csak a XX. század második felétől beszélünk, a társadalomnak azok az intézményei, amelyek mindenféle nonprofit tevékenység alapját képezik, valószínűleg egyidősek az emberi közösségekkel. A koraközépkortól levéltári adatok bizonyítják, hogy Magyarországon már az önálló állam kialakulásának időszakában megjelentek azok az intézmények, amelyek a mai nonprofit szervezetek őseinek tekinthetők. A világi hatalom (király), az egyházak és a magánadományozók kezdettől fogva egységesen, bár korántsem azonos arányban vállaltak szerepet a szociális problémák

kezelésében. A nonprofit szektor hazai történetét a téma jeles kutatójának munkái alapján Kuti Éva (1998, 1999) célszerű rendszerezetten összefoglalni.

Kezdetben – ellentétben számos nyugat-európai országgal – Magyarországon a katolikus egyház játszotta a főszerepet, de túlzott törekvéseik miatt a világi hatalom egyre inkább kiterjesztette ellenőrzését az általuk létrehozott jótékonyági intézményekre. A szabad királyi városok alakulásával e városok elnyerték a jogot olyan jótékonyági intézmények alapítására, amelyek már nem tartoztak az egyház uralma alá.

A **protestantizmus terjedésével** a katolikus egyház veszíteni látszott az érdeklődéséből a szegényügy és az egészségügy iránt, s hogy híveit toborozza figyelmét inkább az oktatásra összpontosította. A protestánsok is nagy hévvel kezdték kiépíteni iskolahálózatukat, de a **Habsburg uralom idején** ezeket mind bezárták, s a katolicizmust tették államvallássá. A katolikus vallási vezetők figyelme, pedig a mindenkori hatalom megnyerése irányába terelődött. Az egyháztól való viszonylagos függetlenedés ma is magyarországi nonprofit szektor sajátos vonása. A szociális ellátás világi összetevőinek fontossága a következő évszázadok során fokozatosan növekedett. Jótékonyági tevékenységet számos lovagrend is folytatott. Bár e kor egyesületei többnyire vallási megfontolásból jöttek létre, gyakorlati tevékenységük nagyon is hasonlított a mai egyesületek működéséhez. Létrejöttek ezek mellett iparos-szervezetek is, amelyek vallási jellegük ellenére a későbbi céhek elődjeivé váltak. Az állam és az öntevékeny szektor kapcsolatának meghatározó eleme az egymásrautaltság a konfliktusokkal terhelt együttműködés volt. Az egyesületek készek voltak az együttműködésre a közös célok elérése érdekében, de ragaszkodtak a célok megfogalmazásában való részvételre, a kormányzati döntések befolyásolására. Az állam soha nem volt abban a helyzetben, hogy a társadalompolitikát egyedül alakíthatta volna, bár többször tett kísérletet erre. Kezdetekben a szociális és oktatási szolgáltatások fejlődésének irányait a legfontosabb szolgáltatók és finanszírozók határozták meg. Ezek pedig eleinte az egyházak, a királyok a legfőbb magisztrátusok és céhek vezetői voltak, majd a kormányzat pozíciója az évszázadok során egyre erősödött.

A **török megszállás idején** a társadalmi viszonyok megmerevedtek, a városfejlődés megtorpant. Fejlett polgárság híján az önkéntes szerveződések száma is elenyésző maradt. A helyzet a török hódoltság megszűnte után se sokat javult, hiszen a Habsburgok Magyarországot gyarmatukként kezelték, politikájukkal fékezték a polgárosodást, államvallássá tették a katolicizmust, s ezzel nemcsak a protestáns egyházakat bénították meg, hanem a katolikus egyházat is megakadályozták abban, hogy intézményei önkéntes szerveződések kiindulópontjává váljanak.

Bár a céhek és a hozzájuk kötődő öntevékeny egyesületek és egyes kivételesen szerencsés alapítványok átvészelték a megpróbáltatásokat, mégis azt mondhatjuk, hogy a mohácsi csatavesztéstől a XVIII.sz. közepéig tartó időszak a magyarországi nonprofit szektor történetének legsötétebb időszaka.²

A **reformkor** felszabadultabb politikai légkörében az állampolgárok önkéntes szerveződései is új lendületet kaptak. Az egyesületek, olvasóköri, kaszinók, irodalmi társaságok fontos bázist jelentettek az ország iparosítását, a feudális rendszer felszámolását és a nemzeti függetlenséget hirdető reformmozgalom számára. A tudományos társaságok és jótékonyági egyesületek inkább közvetett módon vállaltak részt a reformmozgalomban, s így a hatóságokkal ritkán kerültek szembe. Társadalomszervező szerepük felmérhetetlen jelentőségű volt. Bár a reformmozgalom vezető erejét a nemesség adta, az alacsonyabb néposztályok társadalmi aktivitása is egyre inkább fokozódott. Az egyesületi élet felvirágzása nem egyszerűen kísérő jelensége, hanem szerves alkotóeleme volt a

² Kuti Éva: Hívjuk talán nonprofitnak, Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, (1998) 18-53. old.

reformmozgalomnak, nem meglepő, ezért, hogy a 1848/49-es szabadságharc leverését követően a bécsi udvar mindent megtett az egyesületek megbénítása érdekében.

A szabadságharc bukása után bár formálisan nem tiltották be az egyesületeket, de nagy részüket gyakorlatilag felszámolták. Az egyesületek szerepköre a kiegyezést követő időszakban folyamatosan bővült. A feudalizmusból kibontakozó országban zajló társadalmi és kulturális differenciálódás, az elkésett polgárosodás folyamatával újonnan formálódó rétegek sorra alapították önkéntes szervezeteiket, amelyek nemcsak a csoportidentitás erősítését szolgálták, hanem egy sor érdekvédelmi, szociális, kulturális és szabadidős szervezet mellett sorra jöttek létre a munkások, a kézművesek, a falusi lakosság egyesületei. Ezek a szerveződések a két világháború között már valódi tömegszerveződések a két világháború között már valódi tömegszerveződésekékké váltak.

A világháború az öntevékeny szervezeteknek is sok kárt okozott. Az ország elvesztette az aktív korú férfiak, s ezzel az egyesületek tagságának, vezetőségének nagy részét, valamint annak a zsidó polgárságnak a zömét, amelyik a jótékonyági intézményekben számarányánál lényegesen nagyobb szerepet játszott. A meglévő szervezeteket feloszlatták, a betiltásokat túlélő szervezeteket pedig teljes párt- és állami ellenőrzés alá vonták. Az új öntevékeny szervezetek létrejöttét hatalmi eszközökkel akadályozták, helyettük inkább felülről irányított társadalmi szervezeteket hoztak létre. Az szocialista rendszer ígéretei túlzottak, mondhatni utópisztikusak voltak. A valamennyi állampolgárnak egyenletes minőségű jóléti szolgáltatásokat nyújtó állami intézményrendszer finanszírozását még a fejlettebb, gazdagabb országok sem tudták volna megoldani.

2. táblázat: A nonprofit szervezetek száma Magyarországon 1862 és 2000 között

Év	Alapítvány	Változás (az előző adatfelvétel arányában)	Társas nonprofit szervezet	Változás (az előző adatfelvétel arányában)	Összesen	Változás (az előző adatfelvétel arányában)
1862	-	-	319		-	-
1878	-	-	1 917	6,00	-	-
1932	-	-	14 365	7,50	-	-
1970	-	-	8 886	0,62	8 886	-
1982	-	-	6 570	0,74	6 570	0,74
1989	400	-	8 396	1,28	8 796	1,34
1990	1 865	4,66	14 080	1,68	15 945	1,81
1991	6 182	3,32	17 869	1,27	24 051	1,51
1992	9 703	1,57	20 660	1,16	30 363	1,26
1993	11 884	1,22	22 778	1,10	34 662	1,14
1994 ^c	14 216	1,20	25 943	1,14	40 159	1,16
1995 ^c	15 650	1,10	27 133	1,05	42 783	1,07
1996 ^c	17 109	1,09	28 207	1,04	45 316	1,06
1997 ^c	18 603	1,09	28 762	1,02	47 365	1,05
1998 ^c	19 225	1,03	28 159	0,98	47 384	1,00
1999	19 754	1,03	28 417	1,01	48 171	1,02
2000	19 700	0,99	27 444	0,97	47 144	0,98
2000/ 1990		10,56		1,94		2,96
2000/ 1994		1,39		1,06		1,17

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon 2000. KSH. Bp. 2002. 51. p.

3. A nonprofit szervezetek jogi szabályozásának kronológiája

A nonprofit szektor jogi kezelésének legalapvetőbb kiindulópontja az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában, valamint az Alkotmányban egyaránt deklarált egyesülési jog. Az elemi szabadságjogok intézményes gyakorlását a jogrendszer azáltal biztosítja, hogy az állampolgárok önkéntes szerveződéseit önálló, jogi személyként ismeri el.

Napjainkban két újabb alapelv befolyást gyakorol e szektor szabályozásának alakulására: A nonprofit szervezetek közhasznúsági foka és az általuk élvezett támogatások illetve kedvezmények összekapcsolásának szükségessége. A közcélokat szolgáló szervezetek szektor semleges finanszírozásának elve. Az elmúlt tíz évnéhány esztendő szabályozási folyamatában Kuti Éva alapján 5 szakaszt különíthetünk el.

A nyitás időszaka (1987 – 1990)

A liberalizmus időszaka. A szabályrendszer bürokráciamentes: kevés nyilvántartási, beszámoltatási kötelezettséget tartalmazott, ezzel is segítve a nonprofit szektor gyors bővülését, fejlődését. Az alkotmányban deklarált egyesülési jog az alapja az önkéntes alapon létrejövő, szervezett társadalmi közösségek működésének. E szabadságjogok gyakorlását a jogrendszer azáltal biztosítja, hogy az állampolgárok önkéntes szerveződéseit és közcélú vagyonrendeléseit jogi személyként ismeri el. 1987-ben jelent meg a magyar jogi szabályozásban hosszú évek után ismét, az alapítvány jogintézménye. Az 1989-es Egyesülési törvény parlamenti elfogadása, mikor is az 1990. évi I. törvény hatályon kívül helyezték a Ptk. azon rendelkezését: miszerint alapítványt csak a tevékenység szerinti illetékes hatóság engedélyével lehet létrehozni. 1990 januárjában hatályba lépő adótörvények garantálják, a nonprofit szervek alaptevékenységének adómentességét, az alapítványoknak nyújtott egyéni adományok, támogatások adóalapból való leírhatóságát, kifizetett ösztöndíjak adómentességét.

A botrányok időszaka (1991 – 1994)

Ezt az időszakot az adókedvezmények általános csökkentése és új nonprofit formák megjelenése jellemzi. 1991: a számviteli törvénnyel megszüntették a természetbeni adományok adókedvezményét. 1992-től sor került az adókedvezmények csökkentésére is: a társasági adóról szóló törvény értelmében már csak azok a nonprofit szervezetek mentesültek az adó megfizetése alól, amelyek vállalkozási tevékenységből elért bevétele nem haladta meg az összbevétel 10%-át, vagy legfeljebb 10 millió Ft volt.

A túlzottan megengedő szabályozás visszaélésekhez vezetett, számos alapítványi botrány robbant ki. Ez a korábbi kedvezmények megnyirbálásával járt. Az adományok adókedvezménye is módosult, az adóalapból való leírást feltételekhez kötötték. Az alapítványok csak akkor adhattak ki támogatóiknak adókedvezményre jogosító igazolást ha ehhez az adóhatóság előzőleg hozzájárult. A hozzájárulást azok az alapítványok kaphatták meg, amelyek az adótörvényben részletesen felsorolt tevékenységi területek valamelyikén működtek. A nonprofit szektor szabályozásában ez volt az első kísérlet arra, hogy az adókedvezményeket élvező szervezeteket valamiféle közhasznúsági tesztnek vessék alá. 1994-ben a Ptk. módosítása a nonprofit szervezetek három új formáját hozza létre; a közalapítványt, közhasznú társaságot és a köztestületet.

Fordulópont (1995 – 1996)

Az adókedvezmények szelektív csökkentésének, az állam közeli nonprofit szervezetek megkülönböztetett kedvezményezésének időszaka. 1995: az adókedvezmények rendszerének átalakítása: az új szabályozás az egyéni és a vállalati

adományok esetén eltérően határozta meg az igénybe vehető kedvezmények jellegét és mértékét. Az egyéni adományozók számára megszűnt az adományok adóalapból való leírhatósága, s helyette maga az adó vált csökkenthetővé a támogatási összeg 30%-ával. A vállalati adományok továbbra is megmaradtak adóalapcsökkentő tételnek. Ezt a csökkentést a társasági adóról szóló törvény közalapítványoknak átutalt adományok esetében korlátlanul, magánalapítványoknak szánt támogatások esetében viszont csak az adóköteles jövedelem 20%-ának erejéig engedélyezte. Ebben az évben szűnt meg az adókedvezményre jogosító alapítványi igazolások kiadásának engedélyeztetése.

Új törvény (1997)

1997: A személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti közcélú felhasználásra szóló 1996. évi törvény jogot adott az adófizetőknek arra, hogy az általuk befizetett adó 1%-át felajánlják egy olyan közcélú szervezetnek, amely megfelel a törvényben rögzített követelményeknek. Az új támogatási forma igazi jelentősége, hogy kiszélesítette az állampolgárok beleszólási jogát a civil szféra támogatásával kapcsolatos döntésekbe. Valódi áttörést jelentett az 1 %-os törvény megalkotása. E törvény kiszélesítette az állampolgárok beleszólását a civil szervezetek állami támogatásával kapcsolatos döntésekbe, miszerint éves jövedelmük 1 %-át felajánlhatták az általuk preferált közhasznú szervezet részére. Evvel az új típusú elosztással a támogatotti körbe bekerültek az egyesületek is (amik az adótörvényekből kimaradtak).

Paradigmaváltás (1998)

1998 paradigmaváltás: a szabályozásnak nem a jogi forma, hanem a tevékenység valódi társadalmi hatásai szerint kell különbséget tennie, s a támogatásokhoz és a közhasznú mértékhez kell igazodnia. A szabályozásban megjelent 3 új fogalom: a kiemelkedően közhasznú tevékenység, a közhasznú tevékenység és a nem közhasznú tevékenység. A törvény életbelépésével a szektor rendkívül differenciálttá és nehezen összegezhetővé vált.

Az alapítványok helyzete az időszak egészét tekintve romlott. Adókedvezményeik kisebbek és nehezebben hozzáférhetőek lettek, még a közalapítványok adókedvezményei sem érik el azt a szintet, ami a magánalapítványok számára 1990-ben biztosított volt. A társas nonprofit szervezetek adópolitikai kezelésük az évtized közepén eléri a mélypontot, de utána határozottan javult. Az új törvény nem teremtett egységes, átlátható, jól strukturált, mindenki számára könnyen követhető szabályrendszert, de mégis hosszútávra meghatározó és alakítható szabályokat tartalmaz.

Napjainkban

2003-ban a kormány kidolgozta az ún. civil stratégiát, amely a civil szféra jelentős bevonásával készült el. 2003 júniusában elfogadták a Civil Alapprogramról szóló törvényt. A törvény célja: a civil szervezetek működéséhez központi költségvetési támogatást biztosítani. Ennek érdekében ún. Civil Alap került létrehozásra: a kormány annyi pénzt ad ebbe, amennyi az előző adóévre vonatkoztatva az SZJA 1% felajánlásokból a civil szektorba érkezik. A Civil Alapba jutott pénzek elosztását a nonprofit szervezetek képviselői végzik szakmai és területi ún. kollégiumok létrehozásával. 2004-ben a szféra bevétele az 1 %-os felajánlásokból elérte a 6 Mrd Ft-ot, így a Civil Alapba jutott állami támogatásnak ezt az összeget kell biztosítani. 2005.évi LXXXVIII. törvény megalkotásával az Országgyűlés meghatározta a közérdekű önkéntes tevékenység alapvető szabályait, továbbá kedvezmények és garanciák biztosításával ösztönözni kívánta az állampolgárok és

szervezeteik részvételét a társadalom előtt álló feladatok megoldásában, a közcélok elérésében.

2006. évi a nonprofit gazdasági társaságokról szóló törvény célja a korszerű jogi keretek biztosításával a magyar piacgazdaság további erősödését, a nemzetgazdaság jövedelemtermelő képességének fejlődését, a vállalkozások sikerességét.

2007.év: a kormányzati civil kapcsolatok fejlesztésének irányelvei 2006-2010 című programmal összhangban, módosul a személyi jövedelemadó meghatározott részének az adózó rendelkezése szerinti felhasználásáról szóló 1996.évi CXXVI. Az ún. 1%-os törvény. A Pénzügyminisztérium tervei szerint a törvénymódosítás keretében elsősorban a nyilvánosság, a felajánlott összegek felhasználása, a kedvezményezeti kör kérdéseinek újragondolása, az eljárási kérdések gyakorlati tapasztalatai alapján történő korrigálásra kerül sor.

A magyar nonprofit szektor jogi és gazdasági szabályozásának több mint egy évtizedbeli változásai összegezve a következőket állapíthatjuk meg: A magyar nonprofit szektor újra éledése (a jogi és gazdasági szabályozások tekintetében) egy nagyon kedvező és liberális szabályozási környezetben indult meg. Ez megmutatkozott a szervezetek, különösen az alapítványok gyors számbeli növekedésében, de abban is, hogy a nonprofit szervezetek a társadalmi és a kulturális élet fontos, nélkülözhetetlen alkotóelemeivé váltak. Ezt követően, különösen 1991 és 1996 között egy ad hoc jellegű töredékes és főként a gazdasági szabályozások területén egy lereagáló attitűdű törvényhozói magatartás és mechanizmus formálódott ki a nonprofit szektor szabályozása területén. Trivialitás, hogy a jogi és gazdasági szabályozások alapvetően befolyásolják a nonprofit szektor, de bármely szektor működését, fejlődését.

Az már kevésbé tekinthető trivialitásnak, hogy a magyar nonprofit szektort és egyes szervezeteit érintő szabályozások sokkal inkább a szektor meglévő ellentételeit élezték ki, mint sem egyesítették volna. Nem szabad arról megfeledkezni, hogy az egyes politikai rendszerek attól függően képesek a nonprofit szektorra, mint az állami szektor alternatívájára támaszkodni a társadalmi problémák kezelésében, hogy mennyire stabilak a közvetítő szervezetek működésében érdekelt csoportkoalíciók, és mennyire erősek a nonprofit szektor szükségességét alátámasztó ideológiák. Természetesen ebben szerepet játszott az is, hogy különösen a kilencvenes évek első felében, a szektor és annak szervezetei nem voltak képesek saját belső identitásuk meghatározására és tisztázására, illetve érdekeik védelmére megszerveződni.

Az elmúlt idők kétségtelenül három legjelentősebb törvényének az új, a parlament, a kormány és az önkormányzatok által létrehozható szervezeti formák megjelenését szabályozó, a szektor gazdasági szabályozásában új fejezetet nyitó 1 %-os, illetve a közhasznúsági törvény volt tekinthető.

Az 1993. évi XCII. törvény tiszta helyzetet teremtett a tekintetben, hogy a kiemelt fontosságú közfeladatnak ítélt tevékenységeket folytató állami szervezetek jogilag is elkülönült formát öltöttek a civil kezdeményezésű szervezetektől. Ugyanakkor végig megfigyelhető, főként a gazdasági szabályozások esetében ezen szervezetek pozitív diszkriminációja.

Az 1 %-os törvény önmagán túl mutató jelentősége abban állt, hogy egyrészt kiszélesítette az állampolgárok beleszólási jogát a civil szféra állami támogatásával kapcsolatos döntésekbe. Másrészt némileg megfordította azt a szervezetek gazdálkodását hátrányosan befolyásoló főként adó és pénzügyi szabályozási trendet, amely 1991-től vette kezdetét.

A közhasznúsági törvénynek egyrészt ugyancsak az előbb jelzett trendfordító hatása volt, másrészt jelentősége leginkább abba állt, hogy elmozdította a jogi szabályozási

szemléletet a szervezet szempontú megközelítéstől a tevékenység szempontú megközelítés felé.

Összefoglalás

Van a magyar gazdaságnak egy szektora, amely az általános stagnálás és hanyatlás közepette viharos gyorsasággal fejlődött, ez a nonprofit szektor. A rendszerváltást követő négy év alatt szervezeteinek számát és bevételeit egyaránt megötszörözte, és széles körben ismert, bár erősen vitatott jelentőségű gazdasági szereplővé vált. Nevet is kapott, ha nagyon idegen hangzásút és kissé félrevezetőt is: nonprofit szektornak hívják. Intézményei rendkívül sokszínűek, jól megkülönböztethetően elválják a profitcélokat követő piaci, illetve közvetlen állami irányítás alatt működő kormányzati szektortól.

A kilencvenes évek végén, hogy a magyar nonprofit szektor extenzív fejlődésének határait elérte, és egy minőségi változás vette kezdetét fejlődésében. Ennek a minőségi változásnak a jelei egyrészt a nonprofit szervezetek szervezeti, tevékenységi és bevétel szerkezeti átalakulásában, másrészt a szektor szolgáltató jellegének erősödésében, a civil kezdeményezések társadalmi beágyazódásában és elfogadottságában, valamint az érdekérvényesítés és az érdekképviselési kérdések felszínre kerülésében mutatkoztak be.

A magyar nonprofit szektort igen nagyfokú reaktivitás jellemezte a tekintetben, hogy egy-egy törvényi, gazdasági szabályozás változására rendkívül gyorsan és néha a korábbi, általánosnak vélt tendenciákat megcáfolóan reagált. A civil szervezetek a társadalmi, politikai, gazdasági élet fontos egységei. Erősítik az emberek társadalmi kötődését, lehetőséget adnak, hogy az emberek bekapcsolódjanak a közösségi élet eseményeibe. A nonprofit szervezetek hozzájárulnak a társadalmi jóléthez, jelentős tárgyi, anyagi eszközök felett rendelkeznek. Élénkítően hatnak a gazdasági életre, munkahelyteremtő szerepük is egyre meghatározóbb.

Irodalomjegyzék:

1. Adirondack, Sandy: Mindennapi receptek civil szervezeteknek. Kézikönyv nonprofit vezetőknek. Bp. 1999. NIOK Alapítvány - Soros-NIOK Iroda.
2. Alapítványok és egyesületek. A nonprofit szektor statisztikája; Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1994, 1995. ISBN 963 8288 10 8
3. Bartal Anna Mária: Non profit alapismeretek kézikönyve, Ligatura Kiadó, Budapest, 1999.
4. Bartal Anna Mária: Nonprofit elméletek, modellek, trendek Századvég Kiadó, Budapest 2005.
5. Bíró Endre: Nonprofit szektor analízis, Civil szervezetek jogi környezete Magyarországon; EMLA Egyesület, Budapest,(2002)
6. Dr. Kameniczky István: A nonprofit szektor szerepe a magyar gazdaságban <http://www.nosza.hu/kutat/REVkutatas/1gazdasag/index.html> (letöltés 2007 január 24)
7. Dr. Kovács Annamária: Az alapítványi szabályozás módosításáról, In. Magyarország 10/1990 (827 – 837.old)
8. Dr. Bognár Piroska: A nonprofit társaságok hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest 2006.
9. Harsányi László: A nonprofit szektor szabályozásának vitás kérdései; In. A nonprofit szektor Magyarországon szerk.: Kuti Éva, Nonprofit Kutatócsoport, (1992), 36-45. old.
10. Kozma György – Petrik Ferenc: Társadalmi szervezetek, alapítványok; UNIO Lap- és Könyvkiadó Kereskedelmi Kft., Budapest (1997)
11. Kuti Éva.: A nonprofit szervezetek szerepe a kilencvenes évek magyar társadalmában és gazdaságában, Közgazdasági Szemle, XLIII. Évf., 1996. október (905-919.o.)
12. Kuti Éva: Hívjuk talán nonprofitnak...Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, (1998) 152-167.old.
13. Szerk:Török Mariann – dr. Vincze Krisztina: Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára. Bp. 1998. NIOK Alapítvány - Soros-NIOK Iroda.